

H. John Henry Newman

De ontwikkeling van de geloofswaarheden

*An Essay on the Development of Christian
Doctrine (1845)*

Overzicht

- 1 Inleiding.
- 2 De ontwikkeling van een *idee*.
- 3 De waarschijnlijkheid van een ontwikkeling van de Christelijke geloofsleer.
 - ▶ 1 Een ontwikkeling is te verwachten.
 - ▶ 2 Een onfeilbaar gezag is te verwachten.
 - ▶ 3 De bestaande ontwikkeling vervult waarschijnlijk deze verwachtingen.
- 4 Juiste ontwikkelingen geplaatst tegenover valse ontwikkelingen.
 - ▶ 1 Zeven criteria voor een echte ontwikkeling.
 - ▶ 2 De toepassing van de zeven criteria op de bestaande ontwikkeling van de Christelijke geloofsleer
- 5 Slot.

Development

Inleiding.

- John Henry Newman (1801-90) schreef genoemd werk te Littlemore bij Oxford (UK) in 1845 aan het eind van een lange zoektocht naar de ware Kerk.
- Zijn theorie over de ontwikkeling van de geloofswaarheden of van de continuïteit van doctrinele verandering formuleerde hij als een hypothese om antwoord te geven op de persoonlijke vraag die hem bezighield: welke Kerk de drager is van de Openbaring die ons in Jezus Christus gegeven is. Op het eerste zicht lijken alle kerken nu immers dingen te leren die niet direct op Jezus zelf teruggaan, welke is trouw aan de Heer?
- Nog vóór hij zijn boek kon voltooien bekeerde Newman zich op 3 oktober 1845 en werd hij lid van de katholieke Kerk op 9 oktober 1845. Zijn boek werd gepubliceerd zoals het was (onaf) op het ogenblik van zijn bekering.

Development

Deel I: De ontwikkeling van ideeën

- Aan het begin van de *Development* probeert Newman aan te tonen (historisch en logisch) dat de Christelijke leer zich ontwikkelt. Daarna zal hij in het tweede deel zoeken naar criteria om een echte van een valse ontwikkeling te onderscheiden.
- In het eerste deel van de *Development* onderzoekt Newman de soorten ontwikkeling.
 - ▶ de ontwikkeling van de geloofsleer is een complex geheel.
 - ▶ drie soorten ontwikkeling zijn niet relevant:
 - mathematische, fysieke en materiële ontwikkeling
 - ▶ vijf manieren van ontwikkeling van ideeën (geloofsleer) zijn van belang
 - historisch, politiek, moreel, logisch en metafysisch.

Development

De ontwikkeling van een idee (1).

- Newmans begint met een uiteenzetting van zijn sleutelbegrip **idee**.
- Newman gebruikt het woord idee (idea) hier op een heel eigen manier.
 - ▶ Idee staat voor de som van alle mogelijke aspecten van een concreet gegeven.
 - ▶ Voorbeelden van ideeën zouden kunnen zijn:
 - vrije handel, communisme, New Age, anti-racisme, evolutie, nationalisme.
- De idee Christendom staat voor veel meer dan “een religie gesticht door Jezus”, immers alle zinnige dingen die over deze idee gezegd kunnen worden -ja, meer dan erover gezegd worden- horen erbij.
- Over een idee zijn er vele dingen te zeggen,
 - ▶ geen enkele zin of uitspraak echter kan de volheid of alle aspecten van een concreet of reëel idee ten volle uitdrukken.

Development

De ontwikkeling van een levende idee (1).

- Een echte idee kan nooit helemaal beschreven en begrepen worden, en kan bijgevolg nooit echt gedefinieerd worden.
- Nu zijn er heel wat ideeën, maar slechts enkele daarvan zijn **levende ideeën**.
 - ▶ Een wiskundige of economische theorie (idee) zal nooit levend zijn.
 - ▶ Levend ideeën, zoals Christendom, communisme, zijn actieve principes die de mens steeds opnieuw doen nadenken en die tot verschillende toepassingen in verschillende richtingen aanleiding geven.
 - ▶ Een levende of actieve idee kan leiden tot een ethisch systeem, een politiek systeem, een theologie, een ritus, enz. al naargelang zijn intrinsieke mogelijkheden.
- Wij bestuderen hier de levende idee: Christendom.
 - ▶ d.w.z. een actief principe dat steeds opnieuw doordacht wordt en dat steeds verdere toegepast wordt op verschillende vlakken en in steeds nieuwe omstandigheden.
- Hoe rijker een idee is des te langer duurt het om haar rijkdom te verstaan.
 - ▶ Een idee zal onvermijdelijk ook beïnvloed worden door de omgeving waarin zij terecht komt.

Development

Deel I: De ontwikkeling van ideeën (2)

- “Wat het Christendom betreft, - indien de waarheden, waaruit het bestaat zich ontwikkelen kunnen, zal die ontwikkeling er altijd een zijn van de vijf laatstgenoemde soorten.

- Uitgaande van de Incarnatie als zijn centrale leer, vinden wij voorbeelden van:
 - ▶ **politieke ontwikkeling** in het episcopaat, zoals bij Ignatius van Antiochië
 - ▶ **logische ontwikkeling** in de *Theotokos*,
 - ▶ **historische ontwikkeling** in het bepalen van de geboortedatum van Christus,
 - ▶ **morele ontwikkeling** in de Heilige Eucharistie,
 - ▶ **metafysische ontwikkeling** in de Athanasiaanse Geloofsbelijdenis.”

De Christelijke geloofsleer.

Een ontwikkeling is te verwachten. (1)

- Onze geest kan een rijke idee niet in één keer bevatten en begrijpen.
- Niemand kan de hele geloofsleer/inhoud van het Christendom in één keer begrijpen.
 - ▶ Wij kunnen een idee geleidelijk beter leren begrijpen.
- Het Christendom wordt -zoals elke (levende) idee- geleidelijk aan beter verstaan.
 - ▶ Ter illustratie: ieder legt ook op zijn persoonlijke manier een idee uit aan een derde, omdat je iets groots niet in een keer of uitputtend kan vatten en verder geven.
 - ▶ Zo geeft ook de H. Schrift veel ideeën aan de lezer.
 - De vraag is natuurlijk of de lezer de volledige inhoud en betekenis ervan kan bevatten.
 - De lezer zal, indien hij ervoor open staat, geleidelijk aan tot een dieper verstaan van de tekst komen.

De Christelijke geloofsleer.

Een ontwikkeling is te verwachten. (2)

- Zo gaat het ook met de Openbaring in de loop van de geschiedenis.
 - ▶ Als het Christendom bedoeld is voor alle plaatsen en tijden dan kan het niet anders of het moet een zekere ontwikkeling doormaken.
 - ▶ Het kan immers dwalingen en ketterijen niet bestrijden voordat deze de kop hebben opgestoken en een vragen niet beantwoorden voor ze gesteld zijn.

- Ook de profetieën uit het O.T.
 - ▶ veronderstellen een ontwikkeling, immers zij moeten vervuld worden.
 - ▶ vereisen commentaar om begrepen te worden, vgl. Filippus en de Eunuch in Hand. 8,26-39.
 - ▶ De Schrift antecipeert de ontwikkeling van geloofsleer.

De Christelijke geloofsleer.

Een ontwikkeling is te verwachten. (3)

■ Zowel

- ▶ (a) de **geschiedenis van de Kerk** die gekenmerkt wordt door een voortdurende strijd tegen sektes en heresieën als
- ▶ (b) de **voorbeelden van ontwikkeling in de Schrift zelf**

- wekken de verwachting dat de Christelijke geloofsleer formele, legitieme en ware (door God gewilde) ontwikkelingen ondergaat.

De Christelijke geloofsleer.

Een ontwikkeling is te verwachten. (4)

- We moeten hier opmerken dat de ontwikkeling van de geloofswaarheden in onze tijd een algemeen aanvaard gegeven is.
- In Newmans tijd was dit echter niet zo.
 - Dit thema was toen even onbekend als de theorie over de ontwikkeling van de soorten (evolutie).
- Newman opperde zijn theorie over de ontwikkeling van de geloofsleer als een hypothese om de ogenschijnlijke verandering van het Christelijk dogma te verklaren.
 - Zijn theorie is 14 jaar ouder dan de evolutietheorie van Darwin.

De Christelijke geloofsleer.

Een onfeilbaar gezag is te verwachten.

- Wij kunnen de fundamentele vraag stellen:
 - ▶ als God werkelijk een Openbaring gegeven heeft in Jezus Christus,
 - ▶ en als Jezus de enige weg is naar verlossing
 - ▶ moet God dan ook niet de mogelijkheid om Jezus te vinden in de geschiedenis gelegd hebben?
- Als de idee Openbaring steeds verder doordacht moet worden, m.a.w. als er een ontwikkeling te verwachten is, dan moeten wij ons afvragen hoe en waar wij de ware uitleg kunnen vinden.
 - ▶ Deze weg is niet de Schrift zelf, zij heeft immers zelf uitleg nodig en moest nog geschreven worden na de verrijzenis en hemelvaart van de Heer.
 - ▶ Deze weg is de Kerk.
 - De Kerk moet een of andere garantie van God hebben dat zij steeds trouw zal blijven aan de boodschap van Christus.
 - De Kerk zelf noemt dit de bijstand van de H. Geest, die Christus haar beloofd heeft tot aan het einde der tijden.
- Newman stelt dat een Openbaring zonder gezag dat uiteindelijk vaststelt wat die Openbaring inhoudt geen zin heeft.

De Christelijke geloofsleer.

De bestaande ontwikkeling vervult waarschijnlijk deze verwachtingen.

- De vraag is natuurlijk of het historisch Christendom (i.c. de Katholieke Kerk) de vervulling van de te verwachten ontwikkeling is.
 - ▶ Wij moeten nagaan of de leer, ritens en gebruiken die om en vanuit de oorspronkelijke leer (= apostolische geloofsbelijdenis) ontstaan zijn overeenkomen met deze verwachte ontwikkeling.
 - ▶ In het hedendaags Christendom treffen wij nogal wat dingen aan die op het eerste zicht immers niet direct terug te vinden zijn in de oude Kerk.
 - Zo was in de eerste eeuwen de plaats van Maria niet zo geprononceerd als later. Onderzoek leert dat de mariaverering pas op gang kwam na de strijd tegen het Arianisme waarin de leer over de godheid en waardigheid van haar Zoon veilig gesteld werd.
 - Het vagevuur verscheen pas nadat de heidenwereld Christen werd.
 - De plaats van de paus werd pas later echt duidelijk, ook beeldenverering, kinderdoop, erfzonde (pas bij Augustinus tegen Pelagianisme), communie onder één gedaante, het “één in wezen” zijn van latere datum.

Juiste ontwikkelingen tegenover valse.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling.

- Omdat niet iedere ontwikkeling op het vlak van het geloof per se wettig of correct is, maar ook een dwaling of degeneratie kan zijn stelde Newman een aantal (theologische) criteria voor om dit te beoordelen.

Juiste ontwikkelingen tegenover valse.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling (2)

- 1 Het behoud van het oorspronkelijke type.
- 2 De continuïteit van de grondbeginselen.
- 3 Het vermogen om te assimileren.
- 4 De logische samenhang in de tijd.
- 5 Vroege aanduidingen van latere ontwikkelingen.
- 6 De behoudende houding tegenover het eigen verleden.
- 7 De ononderbroken vitaliteit.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

1. Het behoud van het oorspronkelijke type.

- De Kerk, de draagster van de Openbaring, moet ondanks haar groei van een zelfde type blijven.
 - ▶ Na de constitutieve fase (= apostolische tijd), waarin haar zending begon en waarin de Kerk pas voldoende uitgebreidheid kreeg om haar structuur te vertonen, moet duidelijk eenzelfde patroon herkenbaar zijn.
- Newman ziet een analogie met de lichamelijke groei:
 - ▶ de lichaamsdelen van een kind krijgen later ook een andere proportie, toch blijft het dezelfde persoon, eenzelfde wezen
 - ▶ Een voorbeeld uit de Schrift: Jezus veroordeelde de Farizeeën omdat zij enkel oog hadden voor de letter van de wet en niet voor de geest ervan, d.w.z. voor Zijn (Gods) eigen ontwikkelingen.
- Zo moet de Kerk in de loop van haar geschiedenis hetzelfde type of verschijningsvorm blijven.
 - ▶ Bv. het type of verschijningsvorm van de jonge Kerk is zeker niet te vergelijken met de verschijningsvorm van een protestants Christendom.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

2. De continuïteit van de grondbeginselen.(2)

- Eén principe is de analogie tussen de natuurlijke en de geopenbaarde godsdienst:
 - ▶ bij beide gaat het om gezag en gehoorzaamheid.
 - ▶ Het verschil is dat de natuurlijke religie een subjectieve autoriteit (**geweten**) heeft en de geopenbaarde religie een objectieve (**Kerk, Paus**).
- Het **geweten** is niet onfeilbaar, maar moet toch steeds, zelfs al het dwaalt, gehoorzaamd worden.
- De **paus** is enkel onfeilbaar op het vlak van geloof en zeden, toch heeft hij ook buiten dit specifieke terrein een claim op ons geweten.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

2. De continuïteit van de grondbeginselen.(3)

- Newman vergelijkt de juiste ontwikkeling van het Christendom met een juiste ontwikkeling van de menselijke persoon.
- “Wat het geweten is in de geschiedenis van het individuele verstand dat is het dogmatisch principe in de geschiedenis van het Christendom.
- In beide gevallen is er een geleidelijke ontwikkeling of vorming van een leidende kracht die ontstaat vanuit een principe.”

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

2. De continuïteit van de grondbeginselen.(4)

- De principes die de geloofsleer regelen moeten onveranderlijk zijn in de loop van het hele proces.
- Het begrijpen van de geloofsleer kan zich verdiepen of niet, maar de principes blijven onveranderd.
 - ▶ Een ware ontwikkeling moet dezelfde principes bewaren van begin tot einde.
 - ▶ Newman somt negen principes op.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

De continuïteit van de grondbeginselen (5). Opsomming:

- 1 Het principe van dogma.
- 2 Het principe van geloof.
- 3 Het principe van theologie.
- 4 Het sacramenteel principe.
- 5 Het principe van de mystieke zin van de H. Schrift.
- 6 Het principe van genade.
- 7 Het principe van ascese.
- 8 Het principe van de afschuwelijkheid van de zonde.
- 9 Het principe van de mogelijkheid tot heiliging van lichaam en ziel.
- (10 Het principe van ontwikkeling zelf.)

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

3. Het vermogen om te assimileren.

- Het Christendom, in de wereld gezonden, moet in deze wereld leven en richt zich tot mensen en volkeren van deze wereld met hun eigen cultuur, achtergrond, enz.
- Noodzakelijk voor de ontwikkeling van een levende idee is dat het alle goede dingen uit deze wereld weet te assimileren.
 - ▶ Een vergelijking: een plant neemt allerlei bruikbare stoffen uit haar omgeving in zich op die ze assimileert.
 - ▶ Twee verschillende dingen kunnen niet één worden tenzij er een kracht tot assimileren bestaat.
 - ▶ Een levende idee zoals het Christendom zal elementen uit de omgeving in zich kunnen opnemen.
 - Omdat het een geopenbaarde godsdienst is die van de Schepper komt zal deze alle positieve dingen uit de schepping (kunnen) overnemen, de negatieve afwijzen, en andere veranderen zodat zij bij haar passen.
 - Zo nam de Kerk bruikbare begrippen uit het Griekse denken over of kerstende ze om haar dogma's te verantwoorden en te doordenken.
 - De analogie gaat ook verder, immers een levend wezen scheidt ook vreemde en schadelijke elementen af als vreemd, overbodig of schadelijk.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

4. De logische samenhang in de tijd.

- Een levende idee neemt vanwege zijn complexiteit geleidelijk bezit van ons.
- De ontwikkeling van een idee is iets anders het maken van logische conclusies uit wat men voorheen heeft aangenomen.
 - ▶ Een grote idee kan van verschillende kanten bekeken worden. Een idee ontwikkelt zich, het vormt zich in de mens, via analogie, ervaring, door de noodzaak zich te verdedigen tegen aanvallen van buiten af en antwoord te geven op vragen. Dit proces als geheel is geen logisch proces.
 - ▶ Bij een ware ontwikkeling moet men echter achteraf de logische samenhang tussen de verschillende delen en tussen de chronologisch opeenvolgende perioden kunnen zien. Het is duidelijk dat het geheel van uitspraken erover logisch moet samenhangen en zichzelf niet mag tegenspreken.
 - ▶ De logische samenhang moet groeien naarmate men meer zicht krijgt op de idee. Een uitgerijpt leerstuk dat logisch samenhangt met zijn oorspronkelijke leer is daarmee zeer waarschijnlijk een ware ontwikkeling.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

5. Vroege aanduidingen van latere ontwikkelingen.

- Omdat een echte ontwikkeling vaak slechts één of meer mogelijke aspecten van de “idee” naar voren brengt die er impliciet in zitten en die vaak slecht door toevallige omstandigheden naar voren komen daarom moet een echte ontwikkeling, in tegenstelling tot een corruptie, in het verlengde liggen van eerdere aanduidingen.
- Een test voor de getrouwheid van een latere ontwikkeling aan een eerdere periode vinden we als er duidelijk geanticipeerd wordt op een latere ontwikkeling.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

6. De behoudende houding tegenover het eigen verleden.

- Een ware ontwikkeling moet belangstelling voor het verleden vertonen en zich afhankelijk weten van voorbije ontwikkelingen.
 - ▶ Het verleden kan niet worden weggeworpen. Er worden hoogstens nieuwe inzichten... toegevoegd: “non amittendo quod erat, sed assumendo quod non erat.”
- Een ware ontwikkeling bewaart zijn verleden en is een uitwerking die het voorafgaande gedachtegoed verheldert en versterkt en niet verduistert of corrigeert.
- Een ontwikkelde leer die de loop van de voorafgaande ontwikkeling omkeert is zeker geen ware ontwikkeling maar een valse.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

7. De ononderbroken vitaliteit.

- Een *levende* idee voert zij tot een steeds vollere ontwikkeling.
- Corruptie tendeert naar uiteenvallen en verdwijnen
- De duur en de vitaliteit is een kenmerk van een echte ontwikkeling in tegenstelling tot een corruptie die niet lang duurt.
- Een heresie kan heel energiek zijn, maar is meestal geen lang leven beschoren.

Zeven criteria voor een echte ontwikkeling

Conclusie.

- Opdat een idee zijn eenheid en identiteit bewaart doorheen de verschillende fases van de ontwikkeling die het ondergaat moet het minstens de genoemde zeven kenmerken bezitten.
- Nu volgen toepassingen van deze zeven criteria.

Toepassing van de 7 criteria op de bestaande ontwikkeling.

1. Het behoud van het oorspronkelijke type.

- Newman vergelijkt hoe de Kerk verscheen in de ogen van haar tegenstanders.
- Hij beperkt zich tot het “politieke” aspect van de Kerk en spreekt niet over haar doctrinele, sacramentele of devotionele kant.
 - ▶ Newmans aandacht voor dit aspect is te verklaren vanuit de context waarin hij schrijft.
 - ▶ Hij wil de verschijningsvorm van jonge Kerk contrasteren met de verschijningsvorm van een staatskerk zoals het anglicanisme en andere protestantse gemeenschappen.

Toepassing van de 7 criteria op de bestaande ontwikkeling.

1. Het behoud van het oorspronkelijke type (2).

■ “Er is een religieuze gemeenschap

- ▶ 1. die beweert een goddelijke zending te hebben, 2. die alle andere religieuze lichamen beschouwt als heretisch en ongelovig, 3. die goed georganiseerd is, 4. die een goede discipline kent, 5. die een soort geheime maatschappij is die mensen bindt door invloeden en door “verbindingen” (engagements) die een buitenstaander moeilijk kan begrijpen; 6. die verspreid is over de hele bekende wereld, 7. die zwak of onbeduidend kan zijn in een bepaald gebied, maar die in haar geheel sterk is vanwege haar continuïteit, 8. die kleiner kan zijn dan alle andere religieuze groepen samen, maar die is groter dan ieder van hen apart, 9. die een natuurlijke vijand is t.o.v. overheden buiten haar; 10. die intolerant en boeiend is en die streeft naar een verandering van de maatschappij. 11. die wetten breekt en families verdeelt, 12. die een enorm bijgeloof is, 13. die beschuldigd wordt van de vreselijkste misdrijven, 14. die verworpen wordt door het “intellect van de dag”, 15. die vreselijk is in de verbeelding van de massa. En zo is er maar één.”

■ Plaats deze beschrijving voor Plinius of Julianus, voor Frederik de tweede of Guizot (Franse minister) en zij zullen de bedoelde gemeenschap herkennen.

■ Dit punt zou ook uitgewerkt kunnen worden aan de hand van de structuur van de Kerk: met bisschoppen, priesters, diakens; of aan de hand van de viering van Eucharistie, doopsel, enz; het hebben van een vaste geloofsleer, enz.

Toepassing van de 7 criteria op de bestaande ontwikkeling.

2. De continuïteit van de principes (grondbeginselen).

- Van de negen principes, uitgaande van de incarnatie als het centrale geheim is van het Christendom, werkt hij er vijf uit:
 - ▶ dogma
 - ▶ geloof
 - ▶ theologie
 - ▶ sacramenteel principe
 - ▶ mystieke zin van de Schrift.

Toepassing van de 7 criteria op de bestaande ontwikkeling.

2. De continuïteit van de principes (grondbeginselen) (2).

- 1 Het principe van dogma.
- 2 Het principe van geloof.
- 3 Het principe van theologie.
- 4 Het sacramenteel principe.
- 5 Het principe van de mystieke zin van de H. Schrift.
- 6 Het principe van genade.
- 7 Het principe van ascese.
- 8 Het principe van de afschuwelijkheid van de zonde.
- 9 Het principe van de mogelijkheid tot heiliging van lichaam en ziel.
- (10 Het principe van ontwikkeling zelf.)

Toepassing: 2. Continuïteit van principes (grondbeginselen) (3)

1. Het principe van dogma.

- Bovennatuurlijke waarheden werden aan de mensen gegeven. Zij vonden een onveranderlijke neerslag in menselijke taal.
- Deze neerslag of verwoording is uit de aard van de zaak **onvolmaakt** omdat menselijke taal nu eenmaal **beperkt is, maar tegelijk definitief en noodzakelijk** omdat het van boven gegeven is.
- Dat onze geloofsopvattingen niet onverschillig zijn in het oog van God dat blijkt vanaf het allereerste begin uit de Openbaring:
 - ▶ O.T.: Elia tegenover de profeten van Baäl; de jongelingen in de vuuroven, de Maccabese martelaren.
 - ▶ we vinden het bij Jezus, Paulus, Johannes, Polycarpus, enz. Velen van hen stierven voor de waarheid en trouw aan de Openbaring.
 - ▶ Dit blijkt ook uit het feit dat er reeds in de Schrift anathema's uitgesproken werden tegen valse ontwikkelingen van het geloof.

Toepassing: 2. De continuïteit van de principes (4)

1. Het principe van dogma.

- Het principe van geloven is zinloos zonder inhoud. Men moet iets iets formeel en definitief, onafhankelijk van zichzelf geloven.
 - ▶ Vanaf het begin waakten de leiders van de Kerk over de geloofsinhoud.
 - Hiervan getuigen de oudste bronnen reeds, vgl. Ireneüs.
 - Vanaf het begin hebben de Christenen mensen met heretische opvattingen uitgesloten.
 - ▶ De afkeer van heresie, het verlangen naar gehoorzaamheid aan het kerkelijk gezag en de leer van de mystieke eenheid vinden we zowel bij St. Ignatius en St. Cyprianus als bij Pius V en Carolus Borromeüs als op Vaticanum II.

Toepassing: 2. De continuïteit van de principes (5)

2. Het principe van geloof.

- Het “principe van geloof” betekent Gods woord (en de ervan afgeleide dogma’s) met een innerlijke instemming (assensus) aanvaarden Deze instemming is van een ander gehalte dan het toestemmen in andere gegevens.
- Het principe van geloof zou men als volgt kunnen formuleren: geloof in het Christendom is beter dan ongeloof.
 - ▶ Er zit vanaf het begin ook een **ethische imperatief** achter het Christendom, nl. men heeft de plicht om te geloven in de Openbaring. Het Christendom begint met geloof. Het is beter te geloven in de Openbaring, ook al kunnen wij ons geloof misschien niet echt verantwoorden.
- Het bovennatuurlijke licht van het geloof is een voldoende motief om te geloven en er zijn voldoende argumenten om de geloofwaardigheid van de Openbaring aan te tonen.
 - ▶ Newman illustreert dit aan de hand van een aantal kerkvaders en theologen, waaronder St. Thomas. Geloof is altijd van een grotere orde dan menselijk geloof.

Toepassing: 2. De continuïteit van grondbeginselen (6)

3. Het principe van theologie.

- Omdat geloven een menselijke daad is, die ook het verstand omvat moet het ook onderzoek, vergelijking en redenering toestaan.
- Met andere woorden, het is mogelijk om de Openbaring of het ontvangen geloof op een wetenschappelijke manier te bestuderen.
 - ▶ Dit is het principe van de theologie: men kan en moet het ontvangen geloof ordenen, doordenken, onderzoeken, verdedigen, expliciet maken, vergelijken, de diverse elementen met elkaar in verband brengen en zo brengen tot een theologisch systeem.

Toepassing: 2. De continuïteit van de principes (7)

3. Het principe van theologie (2).

- Het wetenschappelijk onderzoek vloeit a.h.w. vanzelf voort uit de levende interesse van de gelovige voor het geloof dat hij aanvaardt.
- Twee extremen zijn te vermijden:
 - ▶ enerzijds heresie, d.w.z. een afwijkend geloof, meestal bestaande uit het exclusief nemen van een bepaald geloofspunt ten koste van het geheel en
 - ▶ anderzijds het klakkeloos accepteren van wat ons wordt voorgehouden.
- Het principe van theologie is minstens impliciet aanwezig in de Schrift :
 - ▶ God is niet boos bij de vragen van Maria aan de engel of bij haar innerlijk overwegen van wat zij niet begrijpt.
 - ▶ Hetzelfde geldt voor de vragen die Natanaël, Nicodemus, de apostel Thomas en de Samaritaanse aan Jezus stellen. Ja zelfs de engelen proberen te begrijpen, ze verlangen immers de geheimen van de Openbaring te zien.
- Vanaf het begin hebben de Christenen hun geloof uitgelegd, verklaard, verdedigd, enz. denken we maar aan de brieven van St. Ignatius van Antiochië.. 35 -

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (8)

4. Het sacramenteel principe.

- De incarnatie is een gave van God in een materieel en zichtbaar medium. In de incarnatie zijn hemel en aarde verbonden.
- Het sacramentele principe besloten in de kern van het Christendom.
 - ▶ Het betekent dat genade door materiële tekens bewerkt en aangeduid kan worden, m.a.w. dat de materiële wereld een middel tot heiliging is.
 - ▶ Dit is bv. duidelijk in de sacramenten, maar ook in de Kerk als gemeenschap van mensen.
 - ▶ Dit principe wordt geschonden door wie zich afscheidt van de Kerk.

Toepassing: 2. De continuïteit van de principes (9)

5. Het principe van de mystieke zin van de H. Schrift.

- Een ander principe dat uit de incarnatie volgt, in zover dit gebeuren onderwezen wordt of dogmatisch verder gegeven, is het noodzakelijk gebruik van taal in een tweede of mystieke zin, bv. in de Schrift.
 - ▶ D.w.z. woorden worden gebruikt in een figuurlijke zin om nieuwe ideeën of bovenmenselijke mysteries uit te drukken.
 - ▶ Newman beweert zelfs dat niemand ooit het geloof van de Kerk heeft kunnen houden zonder de geestelijke zin van de Schrift te houden.
 - ▶ Als voorbeeld voor de mystieke zin van een tekst kan men denken aan een latere volledige(re) interpretatie van een profetie,
 - de teksten van de lijdende dienaar van Jahwe (Jes. 40-55)
 - of van de Mensenzoon (Dan. 7,13v) die toegepast worden op de persoon van Jezus.

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (10)

6. Het principe van genade.

- De bedoeling van de incarnatie van de Heer is om ons te maken tot wat Hij zelf is.
- Dit is het principe van genade.
 - ▶ Genade is niet enkel heilig maar heiligmakend.

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (11)

7. Het principe van ascese.

- Gods genade kan ons niet verheffen en veranderen zonder dat wij onze lagere natuur versterven. Dit is het principe van ascese.

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (12)

8. Het principe van de afschuwelijkheid van de zonde.

- De Openbaring bevestigt de afschuwelijkheid van de zonde en bevestigt daarmee de voorgevoelens van het natuurlijke geweten.

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (13)

9. Het principe van de mogelijkheid tot heiliging van lichaam en ziel.

- Door de Incarnatie weten we dat de materie een wezenlijk onderdeel van ons mens-zijn is en dat lichaam (materie) en ziel de mogelijkheid bezitten om geheiligd te kunnen worden.

Toepassing: 2. De continuïteit van principes (14)

[10. Het principe van ontwikkeling zelf.]

- Dit principe zou men ook kunnen aanvoeren. Newman vermeldt het in een voetnoot in Dev. 326 maar werkt het verder niet uit.

Toepassing

3 Het vermogen om te assimileren.

- 1. Er is maar één bron van waarheid is: **de God van de schepping, die ook de God van de Openbaring en verlossing is.**
- 2. God heeft de mensheid nooit zonder bijstand gelaten maar is altijd met de mens bezig geweest.
- Daarom kan de ware Kerk, alle **goede elementen** uit de heidense cultuur, enz. opnemen. Immers alle goeds komt van God .
- Bij het verdergeven van de Openbaring kan en kan de Kerk (als enige) alle goede elementen uit het heidendom opnemen, enz. en alle valse afwijzen.

Toepassing

1. De assimilerende kracht van dogmatische waarheid.

■ Het principe van dogma betekent

- ▶ dat er één waarheid is en dat religieuze dwaling een immoreel karakter heeft.
- ▶ dat men de taak heeft de waarheid te zoeken en dat men onder de waarheid staat, en dat zij die dwaling volgen, tenzij onvrijwillig, schuldig zijn.

- ▶ Het verstand staat onder de waarheid, onder de Openbaring en is niet zijn eigen meester.
- ▶ Dit in tegenstelling tot de wereld (heidendom) voor wie de waarheid slechts een kwestie van opinie is en voor wie iedere mening gelijkwaardig is.

Toepassing

1. De assimilerende kracht van dogmatische waarheid. (2)

■ Het conflict heidendom-Christendom:

- ▶ heidendom: alles indifferent
- ▶ Christendom: de juiste overtuiging is een gegeven van dood of leven.

- ▶ heidendom: geen noodzaak om naar het ware geloof te zoeken
- ▶ Christendom: het is een duidelijke opgave om het ware geloof te zoeken.

- ▶ heidendom: het verstand alleen is genoeg.
- ▶ Christendom: om tot de juiste overtuiging te komen is verstand en hart (hele persoon) nodig.

Toepassing

1. De assimilerende kracht van dogmatische waarheid. (3)

- De Kerk neemt alle goede dingen over uit het heidense denken.
- Dit principe van dogma was vanaf het begin aanwezig en leidde uiteindelijk tot de concilies in de Kerk vanaf de vierde eeuw, waarbij goede elementen uit het Griekse denken en taal werden overgenomen.
 - ▶ Dat de waarheid altijd één is, een heilige gave die men kost wat kost moet verdedigen en verdergeven vinden wij bij Johannes, Ignatius, Polycarpus, Ireneüs, Clemens van Alexandrië, enz.
 - ▶ Het Christendom van de eerste eeuwen was alles behalve een individueel gevoel of individuele overtuiging.
 - ▶ De inhoud is van het geloof is van levensbelang, dit blijkt uit het feit dat er talloze martelaren waren die hiervoor stierven.
 - ▶ Newman maakt de parallel tussen de leer en de belijdenis:
 - “Dogmatism was in teaching, what confession was in act”.
 - ▶ Concilies en pausen zijn de bewakers van het dogmatisch principe: zij zijn niet het principe zelf.

Toepassing

2. De assimilerende kracht van sacramentele genade.

- In de Evangelies vinden wij soms een genadekracht die bepaalde opinies, gebruiken, handelingen, personen en daden verandert.
- Deze genadekracht maakt hen aanvaardbaar voor de Heer, terwijl ze voorheen of indifferent waren of slechts schaduwen van de waarheid of zelfs met kwaad geïnfecteerd waren.
 - ▶ Zo genas men zieken met voorwerpen die Paulus aangeraakt had.
 - ▶ Andere voorbeelden zijn het vieren van bepaalde feesten of van de zondag, het kruisteken, het bouwen van kerken, het verspreiden en vereren van relikwieën, het vereren van beelden, het zegenen van ringen bij een huwelijk.

Toepassing

2. De assimilerende kracht van sacramentele genade. (2)

- De Kerk heeft de volheid van (religieuze) dingen die verspreid zijn over heel wat andere geloven.
- Zoals de mens alleen is (wat betreft verstand) tussen de wilde dieren, zo is de Kerk alleen tussen de scholen van de wereld.
 - ▶ Denk aan de beeldenverering in de achtste eeuw (Johannes Damascenus). Zij is verboden in het O.T. maar eenmaal de associatie met afgoden verdwenen kan het wel, anders zouden we ook de sabbat en de besnijdenis moeten gaan onderhouden.
- De kerk assimileert het goede en laat de rest vallen.

Toepassing

4. De logische samenhang in de tijd.

- Enkele voorbeelden van hoe één punt van de geloofsleer tot een ander leidt.
- Het gaat hier m.n. over iedere vooruitgang van de geest van één oordeel naar een ander, zoals het (intuïtieve) oordeel of iets moreel wel gepast is en zonder dat men het kan analyseren als premissen en conclusie.
 - ▶ Zo gaf St. Petrus als argument (geen strikt logisch argument) toen hij de heiden Cornelius opnam in de Kerk: “Kan iemand nog het water weigeren, zodat deze mensen, die juist als wij de heilige Geest ontvangen hebben, niet gedoopt zouden worden?” (Hand. 10,47)

Toepassing

4. De logische samenhang in de tijd. (2)

■ Paus:

- ▶ Uit het dogma van de godheid van de Heer en Zijn woord aan Petrus: “Gij zijt Petrus en op deze steenrots ...” (Mt. 16,18) kan men tot het pausschap, onfeilbaarheid en primaatschap komen

■ Vergeving:

- ▶ in de allereerste tijd leerde men alleen: er is slechts één doopsel tot vergeving van zonden. Een aantal zonden werden als onvergeeflijk beschouwd: afgodendienst, moord en overspel.
- ▶ Later was er een veel grotere groep (lakse) Christenen, voor wie een extra mogelijkheid tot vergeving na het doopsel nodig was.
- ▶ Zo ontstonden er op het einde van de derde eeuw vier graden van boete, waardoor men moest gaan om boete te doen.

Toepassing

4. De logische samenhang in de tijd. (3)

■ Boete:

- ▶ eerst was deze altijd levenslang. De kortste straf voor moord was twintig jaar.
- ▶ Later werd zij ingekort door de bisschop. Bv. Ambrosius die de straf van keizer Theodosius voor de massamoord in Thessalonica behoorlijk inkortte.

■ Genoegdoening geven:

- ▶ Oorspronkelijk werd genoegdoening direct t.o.v. van God geëist. Later werd het enkel een teken van berouw.

■ Vagevuur:

- ▶ De leer werd uitgewerkt door Clemens van Alexandrië (+ca 215) en Cyprianus (+258). We vinden het in de *Passio van Felicitas en Perpetua* (202).
- ▶ In eerste eeuwen was de leer van het vagevuur niet nodig, immers zonderesten werden door martelingen uitgeboet.
- ▶ Langzaam kwam het bewustzijn van de noodzaak van het uitboeten van de zonden begaan na het doopsel Dit resulteerde in de leer over het vagevuur.

Toepassing

4. De logische samenhang in de tijd. (4)

■ Werken van verdienste:

- ▶ wie gelooft dat hij moet lijden voor zijn zonden en dat een uitgesteld oordeel niet minder hoeft te zijn die vreest niets.
- ▶ Hij bewondert niets in deze wereld.
- ▶ Hieruit volgt het heroïsme van missionarissen en zendelingen.

■ Het Monnikendom:

- ▶ Dit was pas nodig na de vervolgingstijd.
- ▶ De evolutie was in chronologische volgorde:
 - kluizenaars
 - cenobieten
 - Benedictus
 - bedelorden
 - Jezuïeten

Toepassing

5. Vroege aanduidingen van latere ontwikkelingen.

- Hier moet men het materiaal zoeken in de schaarse gegevens van de eerste eeuw.
- **Geloof in de opstanding en relikwieën:**
 - ▶ De materie is goed, want ze is door God geschapen en de menswording (God in deze wereld) onderlijnt dat. Hij schrok niet terug voor de schoot van de maagd Maria. Vanuit het geloof in de opstanding van het lichaam, ging men relikwieën vereren van martelaren zoals Polycarpus (156) en Cyprianus (258).
- **De verdienste van een maagdelijk leven:**
 - ▶ een belofte. Denk eraan de Kerk leerde uitdrukkelijk dat het huwelijk goed is tegen de gnostici. Een voorbeeld was de Heer zelf.
- **De cultus van engelen en heiligen.**
 - ▶ Vóór Nicea reeds in Spanje te vinden, vgl. Justinus, Apol. 1,6; Mart. Polycarpi.
- **De verering van de H. Maagd:**
 - ▶ Ireneüs (+202) (Maria, de tweede Eva). Mariaverering m.n. na de Ariaanse tijd als de godheid van Christus duidelijk is.

Toepassing

6. De behoudende houding tegenover het eigen verleden.

- Een volwassen man is niet zomaar een vergrote jongen.
- Hij verschilt ervan door gestalte, proporties en toch is de volwassenheid de volmaaktheid van het kind-zijn.
 - ▶ De groei voegt dingen toe, zonder wat aanwezig was te verliezen.
 - ▶ Bv. de verering van Maria heeft de aanbidding van de Zoon niet verzwakt.
 - ▶ De toon van de Mariadevotie is heel anders dan de eredienst van de Heer.

Toepassing

7. De ononderbroken vitaliteit.

- Het Christendom is levend.
- Het kenmerk van heresieën en ontsporingen is vaak hun felheid, maar ook hun kortstondigheid.
- Ook al maakt de Kerk crises door, zij overleeft alle strijd, verwarring en tegenstand steeds weer.
 - ▶ De Kerk heeft alle crises overleeft.
 - ▶ Ook al leek ze meerdere keren op sterven na dood, steeds weer is ze opgestaan van haar ziekbed en doorgegaan.
 - ▶ De Kerk is niet te corrigeren (incorrigible), ze zal nooit veranderen zoals St. Athanasius of St. Leo zeggen.

Development

Slot.

- Newmans *Development of Christian Doctrine* is een magistraal werk.
- Niet alleen geeft hij een uitstekende verklaring voor de dogma-ontwikkeling, hij is ook de eerste die dit thema aansnijdt.
- In zijn artikel van 1859 *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine* werkt hij de rol van de *sensus fidei* in de dogma-ontwikkeling uit, een factor die enkel impliciet aanwezig is in zijn *Development*.

- Newman beëindigde zijn werk niet.
- Hij trad toe tot de katholieke Kerk op 9 oktober 1845.
- Zijn werk werd gepubliceerd zoals het was op het ogenblik van zijn bekering.

Einde